

Jak „šel“ TEMPUS PROGRAM v devadesátých letech 20. století na Právnické fakultě Masarykovy univerzity: poděkování paní Gerlindě Šmausové¹

Vladimír Kratochvíl

Katedra trestního práva, Právnická fakulta, Masarykova univerzita

Úvodem

Vzpomínání na paní prof. G. Šmausovou a s tím spojené poděkování, které jí právem náleží za vše, co si zpětně ve spojení s uvedenými časy vybavuji, je u mne spojeno s fenoménem do konce 80. let minulého století zcela nevídaným – tj. s neskutečným rozletem, a to doslova, studujících a učitelů brněnských práv na vysoká učení západní Evropy.² Zcela konkrétně, pro brněnská práva, jmenovitě katedry teorie práva (vedoucí doc. JUDr. P. Hungr, CSc.) a trestního práva (vedoucí doc. JUDr. V. Kratochvíl, CSc.), to byly těsné kontakty s jejich „sestrami“ v Německu (Institut für Rechts- und Sozialphilosophie der Universität des Saarlandes) a v Nizozemsku (Erasmus University of Rotterdam), do nichž nás v tom nejlepší slova smyslu v první polovině zmíněných 90. let vtáhla jako naše patronka právě paní profesorka, a to skrze mezinárodní program *TEMPUS* (Trans European Mobility Project University Scheme), předchůdce dnešních *Erasmů* či *Socratů*.³

---

¹ Poděkování jako vzpomínka na G. Šmausovou vzniklo s oporou o jiný text jeho autora (Kratochvíl, 2019).

² Samozřejmě, že stranou v tomto směru nezůstala ani vysokoškolská pracoviště za Atlantikem; jmenovitě úzké vazby Právnické fakulty Masarykovy univerzity a J. M. Law School v Chicagu, které se pěstují dodnes.

³ Mimo tento program (avšak ve spojení s německou studentskou organizací ELSA), bez vlivu na vysokou úroveň kontaktů, musím alespoň jen takto ještě připomenout těsnou spolupráci brněnské katedry trestního práva s Institut für Ostrecht, Mnichov a katedrou trestního práva právnické fakulty na Universität Regensburg, kde oním patronem byl zase prof. Dr. F.-Ch. Schroeder, vedoucí zmíněné katedry a ředitel Institutu. Ještě před startem programu *TEMPUS* inicioval užší kontakty s Brnem již v roce 1990. *Pleno titulo*: Prof. Dr. Dr. h. c. Friedrich-Christian Schroeder, Lehrstuhlsleiter des Instituts für Strafrecht und Strafprozessrecht der Fakultät für Rechtswissenschaft der Universität Regensburg, und wissenschaftlicher Leiter des Institutes für Ostrecht München. Obdobně tomu bylo i s kontakty s kolegy z Juridica na Wiener Universität (podrobněji viz Kratochvíl, 2019).

TEMPUS, jeho „příchod“ na brněnskou právnickou fakultu a „stopy“, které zanechal

Jádrem tohoto programu byly roční opakující se studentské a učitelské mobility z „východu“ (Brna) na „západ“ (do Saarbrückenu a Rotterdamu) a naopak. Nejen samotné studijní a přednáškové pobyty, ale i pravidelné akce – tzv. *intensiver-Lehrgang* – se staly neklamným poznávacím znamením této spolupráce. Střídavě ve zmíněném Brně, Saarbrückenu a Rotterdamu probíhaly týdenní semináře na nejružnější aktuální témata z právní teorie, trestního práva, sociologie trestního práva a kriminologie.⁴

Ke vzpomínkám na brněnský TEMPUS patří, žel bohu, i ty poněkud méně příjemné, které si jeho patronky z Německa a Nizozemska z Brna odnesly. Pocítily totiž tehdejší naši „národní kriminální realitu“ přímo na vlastní kůži, přesněji řečeno na vlastních autech: docentce Šmausové je vykradli v průběhu semináře o prevenci kriminality probíhající na právnické fakultě, docentce Elisabeth Coning de Jong propíchlí pak zadní gumy před studentskými koleji, kde byla ubytována. Co k tomu dodat, kouzlo nechtěného tomu „chtělo“, že obě události zároveň kolorovaly tehdejší českou reálnou kriminální scénu, proti níž nám na půdě akademické paradoxně obě pomáhaly bojovat.

V rámci tohoto programu vznikly též zajímavé překlady německé literatury z oboru trestního práva a kriminologie, respektive sociologie trestního práva, jako skromný příspěvek k jejich „kultivaci“ v domácích podmínkách.

V roce 1993 vyšel v edici právnických sešitů Právnické fakulty Masarykovy univerzity překlad pořízený autorem této vzpomínky, a to celkem útlého spisu jednoho ze saarbrückenských přednášejících – Ralfa Hohmanna (1993) – s názvem: *Systém trestného činu – něco více než pouhá metoda*. V závěru sám jmenovaný autor uvedl: „V tomto sdělení jsem se pokusil dát ve stručné podobě určitý přehled o obsahu a možnostech teorie trestněprávního přičítání na příkladu systému trestného činu. (...) ten nevychází z požadavku efektivity rozhodování o případu, nýbrž z uvážlivé aplikace spravedlivých kritérií přičítání.“

O dva roky později, v roce 1995, byla na Právnické fakultě publikována v překladu P. Hungra práce prof. Alessandra Baratty (1995) *Sociologie trestního práva*. Dílo, které studujícím a jejich učitelům přiblížilo dosud méně známé či zcela neznámé přístupy k tomuto právnímu odvětví a skrze ně i ke kriminologii. Zejména v návaznosti na posledně uvedenou disciplínu, takto profesní (a nepochybně i „srdeční“) zájem paní profesorky, jsou zvláště zajímavé podle mého soudu i dnes ty pasáže knihy, jež se věnují novému paradigmatu kriminologie: „labeling approach“ neboli teorii sociální reakce na kriminalitu. Neméně odborně „provokující“ bude zřejmě i kapitola nazvaná: „Od ‚labeling approach‘ ke kritické kriminologii“. Stejně aktuálně vyznívají i závěrečná Barattova slova:

---

⁴ Ve fondech knihovny Právnické fakulty Masarykovy univerzity jsou k dispozici sborníky dokumentující výsledky těchto „lehrgangů“ (např. Hungr & Smaus, 1993).

„Dobře víme, že trestní právo může být nahrazeno „něčím dokonalejším“ jen tehdy, pokud se totéž stane i v případě celé společnosti. Nesmíme však ztratit ze zřetele, že alternativní kriminální politika, a s ní spojený ideologický i kulturní střet, musí vycházet z vědomí, že konečným cílem je přechod ke společnosti, která žádné trestní právo nepotřebuje.“

Epilog

O paní profesorce jsem napsal již v roce 2019 toto: „Úžasná, protože stále se usmívající a dobře naladěná, nesmírně erudovaná přátelská dáma s moravskými kořeny (Olomouc), socioložka trestního práva, resp. kriminoložka působící na *Institut für Rechts- und Sozialphilosophie der Universität des Saarlandes*, to byla, je a bude nejen v mých vzpomínkách paní profesorka Gerlinda Šmausová.“ Na citovaných slovech nemám co měnit ani dnes, a ještě jednou díky.

Literatura

- Baratta, A. (1995). *Sociologie trestního práva*. Brno: Masarykova univerzita.
- Hohmann, R. (1993). *Systém trestného činu – něco více než pouhá metoda*. Brno: Masarykova univerzita.
- Hungr, P., & Smaus, G. (Eds.). (1993). *Normativität und Realität des Rechts. Intensiver Lehrgang im Rahmen von TEMPUS in Brno (15.–22. März 1992)*. Brno: Masarykova univerzita.
- Kratochvíl, V. (2019). Jak „šla“ brněnská trestní práva. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 27(zvl. č.), 73–90.